

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Clavdii Espencei Theologi Parisiensis De Evcharistia, Eivsque Adoratione, Libri Qvinque

Espence, Claude d'

Parisiis, 1573

Cap. II. Patrum veterum Latinorum testimonia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30397

ctui non est inaccessibleis, sed igni coniunctam & carbo factum, non propter seipsum, nec naturâ suâ, sed vt ignitum: sic caro secundum sui naturam non adorabilis (adoratione vtique summa seu diuina) adoratur in incarnato Deo Verbo, non propter coniunctum ei secundum hypostasim Deum Verbum. Nec dicimus quòd nudam carnem adoramus, sed Dei carnem, id est, incarnatum Deum. Hæc Damascenus autor vetus, vt nihil sit Aquina

Manuductiones familiares.

tè aut alios irridere, docentes honorari vel totum in partibus, vel hominem quoque in externis, in veste, in statua, in nuncio, ad hoc probandum & explicandum manuductionibus Regiæ purpuræ, & carbonis vtentes. Et permulta inuenias in rerum natura, quæ cum per se talia non sint, propter aliud cui coniuncta sunt, talia fieri.

Corpus & anima.

Corpus si nudum & anima destitutum consideres, humanum licet appareat, humanum non est, ac ne animatum quidem, neque viuit, propter animam cui iungitur vel reiuungitur, viuificatur, semper quandiu ei compactum fuerit, victurum.

Ferrum & ignis.

Ferrum per se densum & opacum, & sic tangibile, insito ignis feruore lucet, candet, ardet, tactui non impunè peruium, semper, siquidem igneum illud ab eo non sperandum cogites, vt ignitum, sic lucidum, candens, exurens, intractabile. Sic cum humanitatem à Diuinitate assumptam, & indissolubiler ei vnitam coniunctamque credamus semper ita permanfuram, & semper proinde coadorandam colèdamque, liceat sanè subtilibus intelligentiis, vt loquitur Damascenus, sed inter perfectos, vt cum Paulo loquar,

I. Cor. 2.

*Natura
duæ vnâ
D. persona.*

carnem Christi puram proponere, atque ita creaturam, absolutè videlicet, & secundum seipsum consideratam, hoc est, duas in vnâ Christi personâ naturas, ad euitandam earum confusionem distinguere quidem, sed non dirimere, dispescere, separare. Hactenus post Damascenum Scholasticum.

Latinorum doctorum testimonia.

C A P. I I.

T hoc est quod Augustinus (si quis fortè
 nec Damascenum admodū magnificat) lo-
 co illo celebri de carnis Dominicæ in my-
 steriis esu & cultu, ex manuductione terre,
 ut est scabellum pedum Domini, Ad terrā,
 ait, cum te inclinas & prosternis, non quasi terram intue-
 raris, sed illum sanctum, cuius pedū scabellum est, quod
 adoras, propter ipsum enim adoras, quia, inquit, sanctū
 est. Quis sanctus est? in cuius amore adoras scabellū pe-
 dū eius. Quem cum adoras, ne cogitatione remaneas in
 carne (quā scilicet diuinitati non vnitā, aut huiusmodi
 cōsideratā) & à spiritu non viuificeris, & cæt. Et hæreticis
 alibi ita replicantibus, Quid quod carnē eius, quam crea-
 turam esse non negas, simul eam diuinitate adoras, ei-
 que non minus quā diuinitati deseruis? Ego Domi-
 nicam, ait, carnem, imò perfectam in Christo huma-
 nitatem propterea adoro, quòd à diuinitate suscepta,
 & Deitati vnita est, vt non alium atque alium, sed v-
 num eundemque Deum & hominem, Dei filium con-
 fitear. Denique si hominem separaueris à Deo, illi nun-
 quam credo, nec seruiō. Vt si quis nostrūm purpuram,
 aut diadema Regale iacens inueniat, nunquid ea cona-
 bitur adorare? Cum verò ea Rex indutus fuerit, peri-
 culum mortis incurrit, si ea cum Rege simul adorare cō-
 tempserit. Ita in Christo Domino humanitatem non
 solam aut nudam, sed diuinitati suæ vnitam, vnum Dei
 filium, Deum verum & hominem verum, qui adorare
 contempserit, æternæ mortis pœnam patietur. Viderit-
 nè Latina hæc Græcus Damascenus & Augustini æ-
 qualis, an alter iunior, non admodum refert: Vide-
 runt certè & citant vbi antè sententiarij. Huius Catechi-
 stos Ambrosius, ex Filij etiam in carne cultu sic spiri-
 tum colendum colligit, Si Arriani, ait, ideo negant a-
 dorandum spiritum, quia Deus adoratur in spiritu, a-
 dorandam ergo veritatem negat quia Deus adoratur in
 veritate. Nam plures licet sint hominum veritates, do-
 natæ tamen sunt à veritate diuina, quod est Christus, vt
 ipsemet ait de se. Quo loco si veritatē intelligunt ex vsu,
 intelligāt etiā gratiam spiritualē, & nihil est offensionis,

*Psal. 98.**Terra sca-
bellum Do-
mini.**De verbis.**D. Sirm.**58.**Photin.**Samofaten.**Purpura.**Diadema.**De spiritu
sanctoli. 3.**cap. 12.**Arriani.**Spiritus a-
dorandus.**Ioan. 4.**Veritas &
veritates.**Ioan. 14.*

Matt. 28. aut si veritatem Christum accipiunt, adorandum negent.
Luc. 24. Sed refelluntur factis piorum, & serie scripturarum, A-
Psal. 96 doravit enim Christum Maria, Resurrectionis ad Apo-
Hebr. 1. stolos prænuncia. Adorauerunt & Apostoli & Angeli. A-
Infirmatio- dorant autem non diuinitatem solùm, sed etiam scabel-
nis adoran- lum pedum eius, quia scriptum est, & cetera. Aut si negent
da mysteria, etiam incarnationis Dominicæ adoranda mysteria, in
 quibus quædam velut vestigia diuinitatis expressa, & vias
 quasdam Verbi cœlestis aduertimus, legant quia & Apo-
 stoli adorabant eum in carnis gloria resurgentem. Ergo
 si nihil derogat quod Deus adoratur in Christo, quia
 adoratur & Christus, nihil utique derogat quod Deus a-
 doratur in spiritu, quia & spiritus adoratur. Tum subie-
 cto scabelli pedum Domini ex Psalmista loco toties ante
 ventilato, Carnem, ait, Christi hodieque in mysteriis
 adoramus, quam & Apostoli in Domino Iesu adorarunt,
 Neque cum adoraretur tanquam Dei Filius, natus ex Vir-
 gine negabatur. Cum igitur incarnationis adorandum
 sit sacramentum, sit autem ea spiritus sancti opus, haud du-
 biè is etiam adorandus est, quando adoratur ille qui se-
 cundum carnem natus ex eo est. Quod ne quis deriuet
 ad Virginem Mariam, erat templum Dei, non Deus tem-
 pli, Ideoque solus ille adorandus, qui operabatur in tem-
 plo. Nihil ergo afficit quia Deus adoratur in spiritu, quia
 & spiritus adoratur. Quamquam si verba consideremus,
 quid est, in spiritu & veritate adorare oportet, nisi ut nec
 ad gratiam spiritalem, nec ad veræ conscientiæ fidem
 referas, sed personaliter (si tamen verbum hæc diuinæ
 maiestatis expressione dignum est) de Christo accipias
 & spiritu? Et quid est, adoratur in Christo Pater, nisi quod
 hic in illo est, loquitur, & manet, quasi verus Deus sem-
 piternus in vero Deo cœterno? Ergo ut per vnitatē po-
 testatis coadoratur in Patre Christus, cum Deus Pater a-
 doratur in Christo, ita & per eandem coadoratur in Deo
 spiritus, dum Deus adoratur spiritus. Et paulò post, in
 veteri testamento dicendo Pater, Faciamus, ostendit Fi-
 lium secum adorandum, quasi omnium conditorem. Ut
 ergo in Filio creatura discutitur, quorum Filius creator
 accipitur, sic etiam cum Deus in veritate adorari dicitur,
 verbū

*Caro D. in
mysteris a-
doratur.*

Luc. 1.

*Maria Dei
templum.
Ioan. 4.
Personaliter.*

*Coadoran-
tur personæ.
Gen. 1.*

verbi ipsius proprietate in eundem modum frequenter expressa, debet intelligi quòd & Filius adoretur. Similiter itaque adoratur & Spiritus, quia Deus adoratur in spiritu. Ergo Pater & cum Filio adoratur, & cū Spiritu, quia Trinitas adoratur. An verò negat aliquis adorandam diuinitatem Trinitatis aeternæ, cum & scripturæ diuinæ in-
Trinitas a-
doratur.
 explicabilem maiestatem exprimant Trinitatis? vt & dicit Apostolus, Deus illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei, in faciem Christi Iesu. Hanc quippe claritatem viderunt Apostoli, cū
1. Cor. 4.
 Dominus Iesus diuinitatis suæ luce in monte fulgeret, viderunt, & in faciem prociderunt. Putásne illos, vel cū
Matt. 14.
 prociderent, nõ adorasse, cū fulgorẽ diuini luminis cor
Marc. 9.
 poralibus oculis sustinere non possent, & splendor lu-
Luc. 9.
 cis aeternæ aciem visus mortalis obduceret? Aut quid aliud tunc temporis dixerunt videntes eius gloriam, nisi,
2. Pet. 1.
 Venite adoremus, & procidamus ante eum? Hactenus
Psal. 94.
 Ambrosius, quem breuius epitomare non potui, pro rerum atque verborum nexu atque vicinia, qua quantam solicunque Deo adorationem, prout soli ea debetur, ar- roget ac tribuat, Christi tamẽ eam humanitati adeo non abrogat nec derogat, vt ex huius à Verbo Dei susceptæ cultu, Spiritum quoque vt huius susceptionis opificem colendum colligat, assumptam certè à Filio carnem, nos eandem in sacris adorare, quam in terris adorarunt Apostoli. De Christi autem cultu idem sic alibi, Hic vnus est, per quem saluati, hanc illi reuerentiam quam Deo Patri, debemus, ipso volente. Sic enim aliàs ait Paulus, Qui
Ad Ro. 15.
 in his seruit Christo (*δουλεύω*) placet Deo, acceptus est illi. Si enim soli Deo seruiendum dicit (lex) & Christo
Rom. 14.
 seruire præcipit (Apostolus) in vnitare Dei est Christus, nec dispar aut alter Deus, quando cū soli Deo seruiendum commouetur, Christo seruiens, Deo placere dicitur. Et alibi citàs & aliud, Vt in nomine Iesu omne genu
Ad Ro. 9
 flectatur, cœlestiũ, terrestriam, infernorum, Hæc, ait, sunt
Phil. 2.
 omnia, super quẽ Deus Christus est. Nec enim excepta aliqua sunt, vt non super omnia Deus Christus, sit nec potest genu flecti ab omni creatura, nisi Deo. Denique Ioannes Apostolus cū in sciũs Angelum, vt Deum a-

Apoc. 22. dorare vellet, audit ab eo, Ne feceris, quia conseruus tuus sum, Deum adora. Nec Dominus utique adorari se pateretur, nisi quia Deus est, Si quo minus, vsurpasse dicendus est, & peccasse, quod absit, cum diabolicum increpans, Deum adorandum, eique soli seruiendum ostendit. Nihil ergo præiudicatur Deo Patri, cum adoratur Christus vt Deus, quia cum soli Deo seruiendum dicatur, seruiatur & Christo. Quid ergo superest, nisi vt Pater Deus, & Filius Deus, vt vnus nihilominus Deus credatur. vterque siue enim Patrem quis adoret, siue Filium, vnum Deum dicitur adorare: & seruire Patri aut Filio, vni Deo seruitium exhibetur. Nulla ergo discretio est, quia qui adorat Filium, adorat & Patrem: & qui seruit Patri, seruit Filio. Et ad id. In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei, Vt agnitionem, ait, acciperent sacramenti Dei in Christo, aduertentes has esse sapientiæ & scientiæ diuitias, si agnoscat Christus in Deitatis suæ plenitudine adorandus, nec colendus alius præter hunc requiratur, & cætera. Eadem de hoc tum fuit Hieronymi fides, Qui Danidicum illud iuxta septuagesimo. Apprehendite disciplinam, ex Hebræo Nasku Bar, vertit iuxta literam, Osculamini, iuxta sensum, Adorate Filium, Hebræis iuxta linguæ suæ proprietatem, Osculationem pro veneratione ponentibus, apertissima de Christo Prophetia, & ordo præcepti, Adorate Filium, ne fortè irascatur Dominus, hoc est, Pater, & pereatis, vt Iudæi, qui Filium adorare noluerunt. q. d. facite Christo debitum fidelitatis homagium, incorporemini Filio, vnione in corpus eius mysticum, quasi osculo, Recipientes & apprehendentes doctrinam ab eius ore proprio proferendam. Eius vos disciplinæ humiliter subiicite. Adorate autem purè, vt & idem propter vocabuli ambiguitatem vertit Hieronymus, vt Aquila & Symmachus, electè, id est, sine fictione, adoratione Patriæ, Deum, de filiatione enim æterna hîc agi: quanquam quod sequitur, ne irascatur, filio magis hominis conuenire videatur. De quo quâ Deo incarnato, Nos, inquit idem alibi, hominem seorsum nec colimus, quod nefas est, nec adoramus, sed Deum

Matt. 4.

Luc. 4.

Ad Roma. 14.

Col. 2.

Psal. 2.

Et in Rufinum.

Eyo.

Burgensis.

Galatim.

Lib. 3. ca. 7.

Latria.

Serm. de assumptione.

B. V. M.

Homo seorsum non colitur.

magis incarnatum, qui proprium sibi corpus animatum
 vnuit. Ita vt Deus Verbū caro fieret: & nō in aliū quen-
 libet, sed in semetipsum caderet vnitas, qui vnus & verus
 Dei Filius semper erat. Ideirco non alium quā eūdem
 ipsumque Dei Filium & colimus & adoramus. Et multis *Psal. 98.*
 multa de scabello superiore opinantibus, prophetam &
 loco corpus Dominicū dicere exponit, in quo maiestas
 tanquam super scabellum stat, sanctum enim & alibi di-
 ci. Et quōd adorari debeat, eo ascendente Apostoli do- *Luc. 24.*
 cuerūt, cum adorātes regressi sunt in Hierusalem. Sed & *Animā*
 ad animam hęc referenda sunt, inquit. Et Christi ergo *Christi a-*
 etiam animam scriptor hic adorandam, eadem qua cor- *doranda.*
 pus ratione, quia nimirum assumptam, dicit. Et in scho- *Philip. 2.*
 liis ad id Pauli, Vt in nomine eius omne genu flectatur,
 & cetera. Vt omnes, ait, simul hominem adorent cum
 Verbo assumptum, vel, vt ibi Perimasius, hominē in Ver-
 bum assumptum, vtrius enim sint hęc scholia, non excu- *Hier. 17.*
 rio. Et ad id prophetæ, Maledictus homo qui confidit in *Fotin.*
 homine, si ita est, Fotinus autē & Samosatenus, quamuis *Samosaten.*
 sanctum & cunctis excelsum virtutibus prædicent salua-
 torem, hominem tamen (solū) cōfitentur: maledicti er-
 go erunt spem in homine habentes. Quod si nobis oppo-
 nitur, quōd & nos credamus in eo qui se dicit hominem,
 respondemus illud Apostolicum. Etsi Christum secun- *Ioan. 8.*
 dum carnem aliquando cognouimus, sed nunc iam non *2. Cor. 5.*
 nouimus. Et idem se inscribit Apostolum non ab homi- *Gal. 1.*
 nibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, *Ose. 13.*
 & cetera. Sed si mors absorpta est ab eo in victoria, qua *1. Cor. 15.*
 re non carnis humilitas propter humanam salutem as- *Rom. 9.*
 sumpta in diuinitatis transierit maiestatem: vt fecerit *Heb. 8.*
 vtrunque vnum, & non adoremus creaturam, sed crea-
 torem, qui est benedictus in secula, & cetera. Et ad alte-
 rius prophetæ, Adorabant ad ortum solis, Omnes no-
 stri (ait) temporis hæretici, qui Dei Filium prædicant
 creatorem, & tamen adorant eum, relicto diuinitatis
 templo, & post tergum habito, sua ipsi confessione crea-
 turam adorare se dicunt. Nos autem sic adoramus so-
 lem iustitiæ, vt Deum adoremus, & cetera. Et hic quan-
 tumcumque solius creatoris adorandi assertor, non etiam

*Lib. 2. de
Trinitate
Magi.
Matt. 2.
Angeli.
Luc. 2.*

*Canone 3.
in Matt. 4.
Deus in ho
mine adora
tur.*

creaturæ, Christi tamen carnem, quæ ea in datatis transit maieſtatē, non negat adorandum, adeoque in Christi homine ſp̄s penere, prophético diuinoque maledicto non eſſe contēdit obnoxium. Vnde Hilarius, Magi, ait, inuolutum pannis adorant, & poſito in cuniſgenu ſelectunt, ſic per eos cunarum ſordes (abſit verbo inuidia, aut etiã calumnia) adorantur, vagitus per Angelorum diuina gaudia honorantur. Aliud intelligitur, aliud videtur: aliud oculis, aliud animo conſpicitur. Parit virgo, partus à Deo eſt: infans vagit, audiuntur laudantes Angeli: panni ſordent, Deus adoratur. Ita poteſtatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas adoratur. Et ad id Chriſti, Vnde Satana, Dominum Deum tuum adorabis, Temeritatis, ait, tantæ, qua ſe diabolus adorari voluerat, congruū tulit exitum, cum & criminum ſuorum in ſatana nomen audiuit, & Dominum Deum ſuum in homine adorandum cognouit.

Græcorum Patrum testimonia.

C A P. III.

*Homil. 5.
in Eſa. 43.
Iuxta lxx.
Ioan. 3.
I. Cor. 1.
Chriſtus
iuſtitia.
Pſal. 98.
Homil. 6.
in Iofue 5.
Iofue ado
rauit Ieſum
hominem
deum.*

IC Origenes (vt ad Græcos veniamus, præter Damascenum loco antè nō ſuo, ſed nō ſine occaſione citatum) ad illud, *Quis ſuſcitauit ab Oriente iuſtitiam, vocauit eam ad pedes ſuos?* Pater, inquit, Filium viuentem & ſubſiſtentem iuſtitiam exurgere fecit ab Oriente, non iſto ſenſibili, ſed de veræ lucis oriente, quò ob noſtram ſalutem ad nos iter faceret, & de cœlo descenderet, quò nemo aſcendit, niſi qui inde descendit, Filius hominis. Vocauit autem Pater Filium, imò vt verè dicamus, Deus hominem vocauit iuſtitiam ad pedes ſuos, id eſt, incarnationem Filij ſui. Ideo & adoramus ſcabellum pedum illius, iuxta quod ſcriptum eſt, *Adorate ſcabellum pedum eius, quia ſanctum eſt.* Caro ſiquidem Domini honorem Deitatis aſſumit, aſſumpta vtique à diuinitate, ne huc fortè putes Latinos tantum ad eum verſiculum ſpectaſſe putemus. Eodem alibi interprete, Ieſus Nauæ hominem videns euaginato in manu eius gladio, non eum